

ДО МІСЦЬ ОЦИХ ДУШЕЮ ПРИРОСЛА

...Страшний то був день. Головне, що ніхто нічого певного не знав. Тобто хтось знав, але в масі своїй люди були в невідомості. Четверта зміна хімцеху, до складу якої я входила, була тієї суботи вихідною. До речі, я потрапила до четвертої зміни буквально за тиждень до аварії. А до того працювала у п'ятій, якій випало чергувати трагічної ночі.

У четвертій я стажувалася. Це робилося перед тим, як підвищувати працівникам групу. Я була, до того лаборантом четвертої групи, готувалася складати екзамени на п'яту. А моя напарниця, з якою працювала раніше, Галина Павловська, якраз була на зміні у ніч на 26 квітня. Щоб довідатися щось певне про те, про що всі говорили, я пішла до Галини.

По дорозі ще до магазину зайшли з чоловіком. Подивилися, як по місту їздять бронетранспортери, ходять військові у «пелюстках», граються у пісочку діти (звичайно, без «пелюсток»)..

Галину ми застали вдома в ліжку з компресом на голові. У неї ще не минув стрес, викликаний усім тим, що буквально звалилося, наче сніг на голову літнього дня. Галина плакала.

— Галко, та поясни ж ти, врешті-решт, що стряслось?

— Не питай — щось страшне,— більше нічого ми від неї не добилися. Розповіла, правда, що втекла з лікарні, куди їх доставили зі зміни і де мили усіх підряд із шлангів. Усіх, хто був тієї ночі на блочному щиті управління четвертим блоком.

Так ми й додому повернулися. Правда, ще на дачу з'їздили — треба було картоплю занести в приміщення після прогрівання. А вдома, як могли, задовольняли свою цікавість сини — шістнадцятирічний Геннадій та п'ятнадцятирічний Андрій. Лазили з друзями на дах висотного будинку, дивилися в підзорну трубу, як там, на блоці, щось горить, щось димить.

Коли почалася евакуація, оголосили, що все те днів на три. Принаймні, ми так зрозуміли, адже було сказано, що й брати із собою потрібно тільки найнеобхідніше. Навіть чутки були, що вивезуть усіх кудись до лісу, де доведеться пожити в наметах. Майже суботньо-недільна прогулянка. Хлопці мої, можна сказати, були щасливі. Все на «ура» сприйняли. Як же — у лісі в наметах жити доведеться. Відповідно, одяглися по-спортивному і в те, що вже підношене було. На природу, словом, зібралися.

Ми з чоловіком легковушкою вирушили на Волинь — на батьківщину. Вирішили рідних провідати. Прикинули, що на три дні евакуація, а там — першотравневі вихідні. Виходило, що погостювати можна добре.

До Чорнобиля ще знайомих підвезли — жінку з малим дитям. Теж до рідні. По дорозі дитина почала вередувати. Тут і дороги тієї, а бач, заколисало. Так подумалося. Уже й скло у машині опустило — не допомагає. Якби ж знали, що не опускати скло — задраюватися герметично треба було, якби можна. Якби можна, якби знали...

Приїхали до батьків, а майже слідом за нами «швидка допомога» прибула, щоб забрати нас до лікарні. Виходить, що певні служби все-таки працювали чітко і досить оперативно. Ми, зрозуміло, ні-

якої таємниці із поїздки не робили, але треба ж було зателефонувати медикам, дати адресу. Та й не ми ж одні такі були.

Ну, ми, як кажуть, від медиків відмахнулися. Через якийсь час ті приїхали вдруге — ми знову ігноруємо. Втретє приїхали з міліцією. Тут уже сперечатися не випадало.

Нас обстежили, а матері моїй сказали, щоб усю мою і чоловікову одягу викинула. Після ретельної санообробки нас одягли у що Бог послав і відправили до обласної лікарні. Там протримали десять днів, щодня міняючи постіль і нікого не допускаючи до нас у палату.

Можна уявити, як нам там лежалося, коли про дітей тільки й знали, що вони поїхали на три дні пожити у лісі в наметах. Виписали все-таки і відпустили нас до Поліського. Спасибі головному лікареві — він уже встиг на той час встановити адресу синів. Вони, виявляється, жили у Поліському районі в одній із сільських шкіл.

У Поліському уже розподіляли людей. Пропонували на вибір їхати працювати на Запорізьку, Південно-Українську чи Рівненську атомні станції. Тим, зрозуміло, хто не потрібен був на той момент для ліквідації наслідків аварії безпосередньо на місці. Ми поїхали на Запорізьку. Там відразу нас поселили у двокімнатну квартиру. Вона, як виявилось, була не якоюсь резервною чи щойно відселеною. У ній розміщали відряджених на станцію. Тож коли прийшли увечері ночувати, побачили, що ми не самі. Виявляється, не встигли додому люди виїхати.

— А ви звідки? — питають нас, а коли почули, відреагували досить несподівано:

— Ми так і знали. Дуже вже наші прилади почали «хвилюватися»...

Малася на увазі дозиметрична апаратура, яку відряджені на Запорізьку АЕС мали у користуванні.

Цікаво, як воно так чіпко до нас усе «пристало». Скільки в Луцьку були, скільки там милися, скільки міняли одягу, а бач... Тоді до нас, як кажуть, вперше дійшло, що чорнобильський слід — то і серйозно, і надовго. Це підтвердив ще один епізод, який вразив мене ще більше, ніж той, що нас безпосередньо стосувався. Коли нас пропускали через душові камери, коли міняли одягу, ще раз уже на Запорізькій станції, довелося стати свідками дуже сумної ситуації. Молоді батьки були з дітям-немовлям. Дозиметрист провів приладом по колясочці і звелів негайно відвезти її на поховання. А в тій колясочці дитинка ж була, може, тиждень, а може, й більше. Скільки ж вона одержала бер?

Було й інше. Керівництво ЗАЕС не дуже люб'язно зустріло прибулих. Нас мало не злочинцями дехто виставити хотів. У себе, мовляв, станцію підірвали, а тепер сюди приїхали. Це було настільки несправедливо, що ми не витримали. На стадіоні зібрали мітинг, написали колективного листа-скаргу і відправили з ним гінця прямісінько до Москви. Вплинуло. Директора станції зняли з роботи, а нам де-що поліпшили побутові умови. Ну, і роботою, зрозуміло, забезпечили.

Не розкішно, але все-таки влаштувалися ми у двокімнатній квартирі на дві родини. Поселили з нами жінку з трьома дітьми. І в нас було двоє. Ще й собаку вивезли з собою. Не з примхи, не від розкошів. Мало того, що ця тварина справді друг людини, так іще й обов'язок якийсь перед нею має бути. Не винний же пес, що люди не впоралися із якимсь там атомом.

І на Запорізькій станції я працювала у хімлабораторії. Потроху почали обживатися. З'явилася можливість придбати на виплату меблі, холодильник, телевізор, посуд. Побутові речі, як і все інше, були в дефіциті. Коли говорю про посуд, не якісь там сервізи маю на увазі.

Давали по одній тарілці та ложці на кожного члена родини, по одному рушнику.

Зрештою, до труднощів нашим людям не звикати. У нас проти них, мабуть, уже на генетичному рівні імунітет виробився. Але тягло назад, хоч розуміли, що повернемося не в рай, не на курорт і навіть не до своїх покинутих квартир із усім домашнім скарбом.

До повернення певною мірою спонукав і стан здоров'я дітей, особливо меншого сина. У нього почалися сильні головні болі. Думалося, може, то через різку зміну клімату. У лікарні іншого діагнозу, як гостре респіраторне захворювання, ніхто не ставив. На вулиці — спека, а в хлопця нежить ніяк не минає. Вночі ж прокидається від болю в голові настільки сильного, що плаче. А вже ж не такий і маленький — п'ятнадцять років усе-таки.

Підштовхували і листи, що їх почали одержувати від знайомих, інформація про роботи з ліквідації наслідків аварії, яка постійно з'являлася у пресі. Ставало якось не по собі: люди там працюють, а ми нібито збоку. Як спостерігачі.

У серпні 1986 ми повернулися, а 1 вересня я уже й на роботу вийшла. Попутно вирішувала питання з влаштуванням дітей. Менший поновився в Київському енергетичному технікумі. А Геннадій пішов працювати. Зараз він у хімцеху ЧАЕС — оператор на обезсолюванні води. Андрій після закінчення технікуму також прийшов на станцію. Працював у відділі планово-попереджувального ремонту, а потім перейшов на роботу до Славутича. Обидва сини поодружувалися. Я вже маю двох внучок...

Сьогодні про аварію і післяаварійні дні згадуєш, наче про страшний сон із щасливим кінцем. Всього було в той час — і життя в корабельному трюмі, і «поліпшення» житлових умов, коли переселили до каюти, і вахтовий метод роботи, який хоч і виснажував, але мав і певні плюси, адже давав можливість щомісяця на два тижні повністю відключитися від чорнобильських проблем. Як правило, я проводила той вільний час у батьків на Волині.

Робота була звичайною, але в незвичайних умовах. Доводилося і на третій блок ходити — переносити прилади із неробочих приміщень, документи. Але робоче місце було в лабораторії першої черги, тобто на обслуговуванні першого та другого блоків. Якщо потрібно було зробити якісь аналізи, щоб довідатися про стан справ на третьому блоці, відбирали проби і робили дослідження в лабораторії на першій черзі. Я взагалі спеціаліст із досліджень води. Нас на станції «водниками» називають. А ще є «газовики», «маслята», «радіо». Це ті, що займаються газами, технічними маслами та радіохімією.

На сьогодні ми працюємо в доаварійному режимі. Але не всі. Де-хто пішов зі станції на іншу роботу, а хтось і взагалі з життя. Галина Павловська, яка першою розповіла мені про аварію, ще трохи попрацювала після того на станції — буквально, кілька вахт. Зараз живе у Києві. Народила сина. Хворобливий хлопчик... А чоловік її працює в Чорнобилі. Не на ЧАЕС, але до станції має відношення, бо на її потреби чи ліквідацію наслідків катастрофи, якій уже минуло десять років, спрямовані зусилля усіх, хто знаходиться в зоні.

У зоні працюю і я, і один з моїх синів. Часом спадає на думку, що на Запорізькій АЕС могло бути краще. Все-таки там радіаційна обстановка завжди була стабільною, немає забруднених місць, немає аварійного (хоч схованого в «саркофаг») блока. Але душею я була б тут. Тому й повернулася. Тому й не збираюся міняти місце мешкання, місце роботи.